INGA DRUȚĂ
Institutul de Filologie al AŞM
(Chişinău)

TERMENUL ŞI LIMBAJELE SPECIALIZATE: ABORDĂRI DIVERSE

Abstract. Debates on the subject of terminology outline two positions. For some theorists, the subject of terminology is the concept represented as a universal entity of upper limit, the term is only a label to denote *the concept*. For others, the central subject is *the term*, considered a unit equipped with both form and content. This paper is a synthesis of the two positions, based on the most relevant researches in the field. The term is not isolated from its linguistic or extralinguistic context (field), also being the fundamental unit of *specialized language* – the suitable language for use in any sphere of human activity.
Keywords: terminology, concept, term, field, specialized language.

1. Concept şi termen. Dezbaterile asupra obiectului de studiu al terminologiei conturează două poziţii. Pentru unii teoreticieni, obiectul de studiu al terminologiei este *conceptul*, reprezentat ca o entitate universală superioară termenului, termenul nefiind decât o etichetă pentru a denumi conceptul. Pentru alţii, obiectul central este *termenul*, considerat o unitate dotată în acelaşi timp cu formă şi conţinut. Cercetătorii explică această divergenţă prin adaptarea la sarcina specifică de realizat şi la finalitatea cercetării sau aplicaţiei terminologice. Este cert că, pentru specialiştii puşi în situaţia de a produce cunoştinţe noi, conceptul prevalează asupra denominaţiei. Totuşi pentru alţi specialişti, cum ar fi traducătorii sau lexicografii, terminologia are în centrul atenţiei *termenul*.

Terminologia tradiţională operează cu noţiunile *concept* şi *termen*, pe care le separă net. În norma ISO 704, *conceptul* este definit drept „construcţie mentală care serveşte la clasificarea obiectelor individuale ale lumii exterioare sau interioare cu ajutorul unor abstracţii mai mult sau mai puţin arbitrare” [1]. Conceptul este considerat, prin urmare, o unitate sistematică, parte componentă a unui ansamblu structurat de concepte, în interiorul căruia îşi defineşte valoarea. Delimitarea conceptelor se face prin definiţii. Astfel, conceptele sunt reprezentări mentale ale obiectelor într-un domeniu specializat şi pot fi definite prin integrarea lor într-un domeniu de referinţă. Sistemele conceptuale pot fi reprezentate prin *arbori conceptuali* sau prin *scheme de domeniu*. După cum remarcă Monique Slodzian, „studiul structural prin *arbore* sau *schemă de domeniu* preconizat de Wüster şi Lotte postulează că orice cunoştinţă este prin esenţa sa o cunoştinţă relaţională” [2, p. 226]. Structurile în discuţie sunt totuşi utile în elaborarea de dicţionare terminologice uni- şi plurilingve şi de baze de date, întrucât permit o organizare riguroasă a domeniului şi o verificare strictă a echivalenţelor în diferite limbi, fundamentată pe definiţii.

BDD-A6753 © 2014 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 06:00:41 UTC)

Această poziție este în acord cu definiția canonică pe care Felber (discipol al lui Eugen Wüster) o dă terminologiei: „Domeniu de cunoaştere interdisciplinar şi transdisciplinar care tratează *noțiunile* [subl. n.] şi reprezentările lor (termeni, simboluri etc.)” [3, p. 1]. Din definiția citată se desprinde ideea că noțiunile, ca entități conceptuale, prevalează în terminologie asupra formelor prin care sunt exprimate acestea, lingvistice sau nonlingvistice, considerate drept variabile importante, însă mai puțin esențiale. În această ordine de idei, invocăm opinia divergentă a lui François Rastier: „Conceptul de *termen* nu impune prin el însuşi alegerea între semnificat şi concept, ceea ce este convenabil dacă vrem să evităm separarea dintre semantic şi mental” [4]. Or, terminologia contemporană nu se limitează la reflecții despre semn şi concepe limbajul specializat absolut altfel decât o nomenclatură, pe când noțiunea de sistem terminologic implică ideea că termenii sunt conectați între ei prin relații „conceptuale”, în afara discursului. Unii cercetători asimilează structura conceptuală cu ceea ce în inteligența artificială (IA) este *reprezentarea cunoştințelor*, descriind sistemele noționale corespunzător ontologiei domeniilor de specialitate [cf. 5].

Definiția standard a termenului furnizată de una dintre normele ISO fundamentale în ceea ce priveşte terminologia (ISO 704/TC 37) în varianta ei din 1997, *Terminology Work. Principles and Methods*, este: „Un termen este o *desemnare* ce constă în unul sau mai multe cuvinte care reprezintă un *concept* general aparținând unui *limbaj* special”. Norma explicitează că „un termen trebuie să fie acceptat şi folosit de specialişti ai domeniului de activitate respectiv”.

În acelaşi spirit al tradiției wüsteriene este definit termenul şi de unii cercetători (francezi, canadieni, români ş.a.): un termen „desemnează o noțiune în mod univoc în interiorul unui domeniu” [6]; o unitate terminologică sau un termen „este un simbol convențional reprezentând o noțiune ce se defineşte într-un domeniu al cunoaşterii” [3, p. 3]; termenul este „o etichetă, un cod de bare pentru a indica o noțiune, independent de o anumită limbă”, „termenii nefiind cuvinte” (sau semne lingvistice), iar terminologia fiind concepută ca „o fabrică de nume pentru obiecte mentale din diferite domenii” [7, p. 902-903]; „termenul este un simbol atribuit unui concept. Conceptul este sensul termenului. Termenul poate fi un cuvânt sau grup de cuvinte, o literă sau un simbol grafic, o abreviere, un acronim. Caracteristicile care disting un termen de un cuvânt care nu este termen sunt: precizia şi faptul că aparține unui sistem de termeni” [8, p. 25]; termenul este „denumirea unei noțiuni (obiect sau proces), exprimată printr-o unitate lingvistică, definită într-un limbaj de specialitate. Termenul este un simbol atribuit unui concept. El este considerat o unitate terminologică (denumită simbolic UT)” [9, p. 23].

Dominantă în definițiile citate este ideea că termenul reprezintă un „simbol”, o „etichetă”, o „desemnare” (denumire) sau chiar „un cod de bare”, „independent de o anumită limbă”, pentru a indica un *concept* sau o *noțiune* (remarcăm sinonimia acestor termeni de la un autor la altul).

În această ordine de idei, menționăm că şi *Dictionnaire de linguistique* [10] afirmă că terminologia este caracterizată în primul rând prin studiul sistematic al conceptelor: „Se numeşte de asemenea terminologie studiul sistematic al denominațiilor de noțiuni (sau de concepte) specifice unor domenii specializate ale cunoaşterii sau ale tehnicii…”

BDD-A6753 © 2014 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 06:00:41 UTC)

[articolul **terminologie**, p. 481]. În acelaşi articol însă se constată că această *terminologie reductivă*, care neglijează în special particularităţile lingvistice ale unor grupuri diferite de vorbitori, se opune în mod evident unei noi ştiinţe a limbajului, numită *socioterminologie*: „Pentru a se departaja de această şcoală indiferentă faţă de aspectele sociolingvistice, terminologii francofoni au avansat, începând cu anii ’80, noţiunea de socioterminologie” [*ibid.*]. Mai mult, în interiorul articolului **socioterminologie** se evocă unele „realităţi defectuoase” ale terminologiei: „*Socioterminologia* urmăreşte să ia în considerare aspectele sociolingvistice ale comunicării tehnice şi ştiinţifice. Ea preferă noţiunea de sferă de activitate celei de domeniu, ţinând seama de noile raporturi stabilite între ştiinţă, tehnică şi producţie (…). Socioterminologia refuză să dea prioritate noţiunii în studiul vocabularelor specializate, opunându-se astfel terminologiei majoritare, inspirate de E. Wüster” [articolul **socioterminologie**, p. 436].

În cele din urmă, limitările impuse de teoria terminologică tradiţională au fost scoase concludent în evidenţă în articolul **termen**: „În terminologie, termenul sau unitatea terminologică este unitatea semnificativă constituită dintr-un cuvânt (termen simplu) sau din mai multe cuvinte (termen complex), care desemnează o noţiune în mod univoc în interiorul unui domeniu” [articolul **termen**, p. 480]. Remarcăm că s-a reluat definiţia Oficiului Limbii Franceze din Québec (OLF). Însă dicţionarul lui Dubois precizează în continuare: „Această definiţie, fidelă doctrinei lui E. Wüster, pune accentul pe limitarea termenului la aspectul de semnificant al semnului lingvistic. Cu toate acestea, nu trebuie să confundăm termenul astfel perceput cu semnificantul saussurian (…). Departe de reuniunea semnificantului şi a semnificatului sub efectul sistemului, este vorba, în această concepţie, de noţiuni (rezultate din aspecte legate de referent) care se organizează în sisteme: termenul nu este, prin urmare, aşa cum se insistă în definiţia dată, exprimarea lingvistică univocă a unei noţiuni care preexistă” [*ibid.*].

Într-adevăr, aşa cum remarcă Pierre Lerat, termenii nu servesc numai pentru a desemna: ei sunt şi „purtători ai adevărului” (*porteurs de vérités*). De exemplu, terminologia religioasă reprezintă vocabularul unor texte în care credinţa se consideră adevărată, terminologia gramaticală reflectă consensul şi divergenţele în cel mai exact mod posibil de a descrie faptele de limbă etc.: „Termenii nu sunt în mod exclusiv denumiri de cunoştinţe: ei sunt de asemenea elemente de discurs specializat, care participă la logica acestui discurs; de exemplu, *copier un fichier* nu este aceeaşi operaţie dacă se munceşte manual sau cu ajutorul calculatorului, procedurile şi consecinţele sunt distincte” [11, p. 2].

În altă contribuţie, Pierre Lerat relevă următoarele caracteristici ale conceptului: a. expresia (lingvistică) este un simbol; b. aceasta rezultă dintr-o convenţie; c. important este conţinutul; d. conceptul se defineşte în mod explicit; e. descrierea unui concept trimite la un domeniu al cunoaşterii cu care este solidar [12, p. 12-13]. În acelaşi timp, Lerat susţine că „termenii sunt unităţi, din punctul de vedere al formei şi conţinutului, care *aparţin unui sistem al unei limbi determinate*, în interiorul căreia coabitează diverse subsisteme specifice. Aceste subsisteme nu sunt, în specificitatea lor, subcoduri complete, ci variante parţiale în raport cu codul comun” [*ibid.*, p. 13].

BDD-A6753 © 2014 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 06:00:41 UTC)

Un demers apropiat de cel lingvistic găsim şi în alte definiţii: termenul este „o unitate lexicală definită în textele de specialitate” [13, p. 180]; într-o versiune minimalistă, „termenul este o varietate funcţională a numelor comune” [14, p. 53].

Iniţial, Maria Teresa Cabré a definit termenul drept „unitate de bază a terminologiei, care denumeşte conceptele proprii fiecărei discipline specializate” [15, p. 149]. După elaborarea *teoriei comunicative a terminologiei*, cercetătoarea din Barcelona şi-a nuanţat opiniile, susţinând:

– într-o teorie a limbajului, unităţile terminologice (UT) nu sunt considerate unităţi distincte de cuvinte, care fac parte din lexicul unui vorbitor. Dimpotrivă, UT sunt descrise ca *valori specializate ataşate unităţilor lexicale* [subl. n.];

– o unitate lexicală nu este nici terminologică, nici generală. În mod implicit, ea este generală şi achiziţionează o valoare specializată ori terminologică atunci când condiţiile pragmatice ale discursului se combină pentru activarea semnificaţiei sale specializate;

– orice unitate lexicală poate deveni unitate terminologică, chiar dacă această valoare nu a fost activată niciodată. Faptul dat permite explicarea mecanismelor de terminologizare şi determinologizare;

– sensul specializat nu este un ansamblu de informaţii prestabilit şi închis; este vorba mai curând despre rezultatul unei selecţii specifice de caracteristici semantice în funcţie de fiecare situaţie de comunicare [16].

Prin urmare, statutul de unitate terminologică conferit unei unităţi lexicale nu preexistă la utilizarea sa într-o situaţie de comunicare determinată. „Această optică permite să se ţină cont de intersectarea semantică între diferite accepţii ale unei unităţi lexicale în funcţie de utilizarea sa în diferite domenii. Totodată, ea permite explicarea circulaţiei unităţilor lexicale între discursul general şi cel terminologic şi între un domeniu tematic şi altul.” [*ibid.*]

Din principiile enunţate rezultă cu claritate că unităţile terminologice nu mai pot fi percepute astăzi numai ca unităţi de reprezentare şi transfer al unor cunoştinţe precise – „omogene şi perfect controlate” – ci mai curând ca „unităţi dinamice care contribuie la constituirea cunoştinţelor prin utilizarea lor în discurs şi care nu pot fi separate în totalitate de experienţa culturală a vorbitorului ce le produce” [*ibid.*].

Spre deosebire de multe opinii anterioare, concepţia referitoare la terminologie a Mariei Teresa Cabré nu exilează termenii în afara sau la periferia lexicului (*en marge du lexique*). Din contra, se insistă pe ideea că *termenii sunt unităţi lexicale cu o valoare specializată*. Caracterul terminologic este deci o valoare suplimentară, atribuită unităţilor lexicale, „valoare în mod esenţial semantică şi fixată printr-o clasificare conceptuală a unui expert, activată în funcţie de factorii pragmatici” [*ibid.*].

Dicţionarul de ştiinţe ale limbii defineşte termenul ca „element al unei terminologii sau al unui limbaj specializat, reprezentând denumirea cunoştinţelor din acest domeniu”, considerându-l „semn lingvistic compus dintr-un semnificant şi un semnificat” şi „unitate a cunoaşterii cu un conţinut stabil”, deci mai independent faţă de context decât cuvintele obişnuite [17, p. 534].

BDD-A6753 © 2014 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 06:00:41 UTC)

Din multitudinea de definiții citate se profilează obiectul de studiu al terminologiei: *termenul*, înțeles fie ca *unitate a cunoaşterii*, concept (cu precădere în terminologia normativă sau „internă"), pus în relație cu o denumire-etichetă, fie ca *semn lingvistic* asemănător cuvântului, care poate fi cercetat cu mijloacele semanticii lexicale şi cu implicarea pragmaticii.

În cercetarea noastră, ne situăm pe poziția promovată de terminologia descriptiv-lingvistică sau „externă", conform căreia termenul este *unitate lexicală dinamică cu o valoare specializată, care contribuie la constituirea cunoştințelor prin utilizarea în discurs*.

Definiția termenului implică relația dintre acesta şi cuvânt-concept-obiect. *Cuvântul* îi interesează mai ales pe lingvişti, iar *termenul* este, în primul rând, *o componentă a disciplinei căreia îi aparține* şi abia apoi a limbii în general. În altă ordine de idei, majoritatea cercetătorilor admit că sfera de utilizare a unor termeni se poate extinde dincolo de un domeniu strict specializat, deoarece în ultimele decenii se constată o apropiere între *cunoaşterea ştiințifică* şi *cunoaşterea obişnuită*. Astfel, se vorbeşte despre *concepte expert* (aparținând strict unui domeniu ştiințific) şi *concepte ordinare* (extinse dincolo de specialitatea strictă) [18, p. 67 sqq.], iar această delimitare permite elaborarea unor *modele alternative ale definiției termenilor ştiințifici* [19].

François Rastier, referindu-se la relația cuvânt – termen, lansează discuția despre contextualizare/decontextualizare şi „detextualizare", afirmând că un cuvânt-ocurență (*mot-occurrence*) nu poate fi definit decât *în* şi *prin* context şi este determinat în text. Plasarea sub autoritatea unui tip conduce la decontextualizare şi detextualizare. Totuşi relația tip – ocurență se clarifică dacă se consideră că tipurile nu preexistă ocurențelor, ci sunt reconstruite pornind de la ele. Astfel, orice tip rezultă dintr-o decontextualizare, prin uitarea (neglijarea) „accidentelor". Cuvântul-tip este, prin urmare, un artefact al lingviştilor, aşa cum termenul este un artefact al disciplinei care l-a instaurat. Altfel spus, „un cuvânt devine termen atunci când nu mai are trecut şi când i se atribuie o semnificație independentă de variațiile induse prin accepții şi utilizări în contexte", astfel termenul „sustrăgându-se" constrângerilor spațiale (în interiorul textelor) şi temporale (în diacronie). Însă sensul unui cuvânt, se ştie, nu este imanent, fiind atribuit în urma unei interpretări. Dacă sensul rezultă dintr-o interpretare, susține Rastier în continuare, „se impune descrierea parcursurilor interpretative şi a constrângerilor lingvistice de-a lungul acestora. În diacronie, sensul unui cuvânt se constituie din istoria interpretărilor. A lua drept punct de plecare o singură semnificație va avea drept rezultat obliterarea acestei istorii" [4].

Observațiile pertinente ale lui Rastier sunt orientate împotriva viziunii terminologiei normative referitoare la termeni „definiți o dată şi pentru totdeauna", în afara discursului şi exclusiv sub aspect sincronic, şi constituie o pledoarie în favoarea demersului lingvistic în terminologie, în care se ține cont de fluctuațiile semantice ale termenului în diacronie şi în interiorul unor texte relevante. În această optică, termenul este interpretat ca un cuvânt.

BDD-A6753 © 2014 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 06:00:41 UTC)

Prin urmare, constatăm că în literatura de specialitate se vorbeşte fie despre *termeni-etichetă* [20, p. 13] sau *termeni-concept* [21, p. 332-333] (în terminologia normativă, de tip wüsterian), fie despre termeni percepuți ca *„semne lingvistice vii”* [22, p. 21], *termeni din discurs* [20, p. 13], *termeni-lexem* [21, p. 333] (în terminologia descriptivă).

Heribert Picht şi Jennifer Draskau iau în discuție problema privind „imperfecțiunea” termenului, având în vedere faptul că acesta poate fi imprecis, ambiguu sau chiar conotativ. Analizând mai multe exemple, autorii ajung la concluzia că unele unități lexicale sunt mai „terminologizabile” decât altele şi avansează teza despre „degree of terminologicality” (*grade de terminologizare*), care pune în relație formarea termenilor cu sistemul de termeni [23, p. 87].

2. Limbaje specializate. Insistența asupra caracterului internațional al terminologiilor este de înțeles cu referire la difuzarea internațională a disciplinelor tehnice şi ştiințifice. „Dar de ce se vorbeşte despre o *singură limbă* de terminologie internațională, dacă se impune cel mult coordonarea normelor terminologice în *fiecare* limbă?”, se întreabă cu nedumerire François Rastier şi continuă: „Aceasta ne duce la gândul că, asemenea ideografiei şi limbilor artificiale, şi terminologia ar avea ca scop expierea Babelului” [4], după care citează un pasaj din *De Vulgari Eloquentia* (I, 7), în care Dante sugerează că numai datorită „limbajelor specializate” umanitatea a supraviețuit confuziei ce ține de Babel: „Il ne resta une même langue (*loquela*) qu’ à ceux qui s’étaient groupés pour une seule et même tâche: ainsi par exemple, il resta une langue pour tous les architectes, une autre pour tous les leveurs de pierre, une autre encore pour tous ceux qui les taillaient et ainsi de suite pour chacun des ouvriers”. Reținem, aşadar, ideea despre *limbajele specializate* (profesionale) ca modalitate de comunicare într-o lume postbabelică.

Termenul nu este izolat de contextul său lingvistic sau extralingvistic (domeniul), fiind unitatea fundamentală a *limbajului specializat* – limba adecvată utilizării într-un domeniu de activitate. Pentru acest concept se folosesc mai mulți termeni: *langue de spécialité*, *langues spécialisées*, *langage spécialisé*, *langue spéciale, cod restrâns, microlimbă, limbă sectorială*, *limbă de specialitate* [v. 24, p. 12-14; 21, p. 52-53 ş.a.]. Credem că cea mai potrivită sintagmă este *limbaj specializat*, întrucât indică pertinent modul în care specialiştii utilizează limbajul pentru a descrie realitățile specifice sferei lor de activitate.

Deşi au existat voci care negau existența limbajelor specializate, fie reducându-le la vocabulare tehnice [25; 26, p. 1153; 27, p. 26], fie la stiluri funcționale (în anii ’70-’80 ai secolului trecut), *teoria limbajelor specializate* s-a impus în lingvistică mai ales datorită lucrării lui Pierre Lerat *Les langues spécialisées*, apărută la Paris în 1995. Lerat constată, în reflecțiile sale, că „limbile specializate” sunt destul de rar abordate din perspectivă lingvistică. Deşi s-au făcut studii statistice, didactice şi de analiză de discurs, există mai puține cercetări asupra mijloacelor lingvistice ale limbii ştiințifice şi tehnice [28, p. 11]. Autorul susține că limbajele în discuție sunt *variante ale limbii, care exprimă cunoştințe*, nu subsisteme sau „sublimbi”, însă acestea nu trebuie

BDD-A6753 © 2014 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 06:00:41 UTC)

identificate cu terminologia: „o limbă specializată nu se reduce la o terminologie: ea utilizează denumirile specializate (termenii), inclusiv simbolurile nonlingvistice, în enunțuri ce antrenează resursele comune ale unei limbi date. Prin urmare, limba specializată poate fi definită ca aplicarea unei limbi naturale pentru a exprima în mod tehnic cunoştinţele specializate" [*ibid.*, p. 21]. Din aceste precizări putem deduce ideea că *limbajul specializat* nu este total izolat de *limba comună*, fiind un segment al acesteia, prin care se transmit informaţii de specialitate.

Maria Teresa Cabré defineşte limbajele specializate drept „subansambluri ale limbii comune, caracterizate din punct de vedere pragmatic prin trei variabile: subiectul, utilizatorii şi situaţiile de comunicare" [15, p. 125]. Termenul are o relaţie specifică atât cu limba comună, cât şi cu domeniul în care este încorporat, deoarece „limbajele de specialitate sunt în relaţie de incluziune prin raportare la limba generală şi în relaţie de intersecţie cu limba comună, cu care partajează caracteristicile şi cu care menţin o relaţie de schimb constant de unităţi şi de convenţii" [*ibid.*, p. 126]. Cercetătoarea face distincţie între vocabularul general, lexicul specializat sau lexicul de joncţiune (lexique-charnière) şi terminologia propriu-zisă [29, p. 58]. Categoria a doua (lexique-charnière) este prezentă în texte specializate de largă difuzare – în discursul mediatic, didactic, în prezentarea unui produs etc. – destinate marelui public sau unui public mai puţin iniţiat în domeniu.

Prin urmare, am putea afirma că studiul limbajelor specializate face legătura între lingvistică şi celelalte ştiinţe. Fiind variante ale limbii în întregul său, şi limbajele specializate sunt supuse variaţiilor istorice în plan diacronic, iar în plan sincronic, variaţiilor geografice, variaţiilor datorate domeniului specific de cunoaştere şi variaţiilor de nivel (de la limbajul savant la jargonul de atelier) [24, p. 18-19]. Caracterizate prin *concizie*, *precizie*, *depersonalizare*, *obiectivitate*, *frecvenţa ilustraţiilor*, *vocabulare specifice* ş.a. [28; 30; 24; 31; 21, p. 52-54], limbajele specializate reprezintă, pe de o parte, instrumentul cunoaşterii specializate, iar, pe de altă parte, subiectul analizei lingvistice, cf.: „Limba de specialitate (*la langue de spécialité*) este astfel, prin textele sale, un tezaur de cunoştinţe disponibile şi analizabile din punct de vedere lingvistic şi, în aceste resurse, un instrument de cunoaştere viitoare" [13, p. 42].

3. Grade de specializare. Unii cercetători atrag atenţia asupra faptului că limbajele specializate nu sunt omogene: regimul terminologic al textelor variază în funcţie de gen şi de discurs. De exemplu, semantica textelor tehnice şi a celor ştiinţifice nu este identică. Mai mult, chiar în interiorul aceluiaşi domeniu tehnic sau ştiinţific genurile diferă [4; 19, p. 32].

Maria Teresa Cabré pune în discuţie gradul de specializare al unor texte sau discursuri în funcţie de domeniu. Evident, fiind vorba despre biochimie, robotică sau mecanică, textul va fi mai codificat, mai „închis" şi gradul de specializare (codificare) va fi cu atât mai mare cu cât interlocutorul va fi din interiorul domeniului, astfel reducându-se şi „doza" de lexic comun în favoarea celui specializat. Dacă însă e vorba de domenii cum ar fi sportul, activităţile recreative, produsele de panificaţie sau moda, deşi toate dispun de un vocabular strict specializat, acestea sunt mai deschise, fiind destinate marelui public [29, p. 59].

BDD-A6753 © 2014 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 06:00:41 UTC)

Unul dintre criteriile care le conferă limbajelor specializate „specificitate" este diferența de frecvență față de limba comună în manifestarea unui fenomen lingvistic, însă criteriul frecvenței nu trebuie considerat un indice unic al specificului limbajelor specializate [21, p. 55-56].

După cum remarcă unii cercetători, contactul limbajelor specializate cu limba comună este gradual, pe niveluri de „științificitate" sau grade de specializare, care pot fi urmărite în ambele sensuri: dinspre limba comună spre limbajul specializat şi invers, dinspre limbajul specializat, dinspre domeniu şi specialist spre limba comună şi nespecialist. Procesul de diseminare a cunoştinţelor sau de „accesibilizare a ştiinţei" se numeşte *popularizare* ori, în terminologia francofonă, *vulgarizare* (*vulgarisation*) sau *divulgare* (*divulgation*, termen aparţinând lui Jean-Claude Beacco, cercetător la CEDISCOR).

Cercetătorii de la CEDISCOR, în câteva numere de *Carnet du Cediscor* (nr. 3, 1995, *Les enjeux des discours spécialisés*; nr. 6, 2000, *Rencontre discursives entre sciences et politiques dans les médias*), au analizat din diverse perspective mai multe discursuri specializate şi ordinare (ştiinţifice, tehnice, politice, didactice, mediatice), urmărind relaţiile dintre tipurile de cunoştinţe transmise şi procedeele discursive la care s-a apelat în transmiterea cunoştinţelor, şi au ajuns la distincţia *discurs de vulgarizare*, care implică *specialistul*, *vulgarizatorul* şi *nespecialistul*, şi *discursul ordinar* asupra evenimentelor politice sau ştiinţifice, la care participă patru figuri: *mediatorul* (gestionar discursiv între universul ştiinţei şi cel al publicului presupus), *expertul* (opus amatorului), *martorul* (figură centrală şi emblematică în mediile generalizante) şi *cetăţeanul* (ale cărui propuneri sunt susceptibile să devină discursuri-sursă) [33].

Este de reţinut şi distincţia între *discursul ştiinţific exterior* şi *discursul ştiinţific interior comunităţii ştiinţifice*, propusă de Jean-Claude Beacco. Astfel, autorul compară discursul mediatic, considerat secundar, cu discursul ştiinţific, primar: „Descrierea formelor de redare a ştiinţei adoptate în mass-media se poate încadra într-o analiză a relaţiilor discursurilor mediatice cu formele primare ale cunoaşterii, aşa cum acestea din urmă sunt elaborate în interiorul disciplinelor ştiinţifice" [34, p. 15].

Discursul din interiorul comunităţii ştiinţifice prezintă mărci discursive specifice în comparaţie cu *discursul exterior*, iar din punctul de vedere al omogenităţii genurilor discursive, discursurile de difuzare a cunoştinţelor din interior sunt mai omogene, conformându-se exigenţelor epistemologice ale diverselor discipline ştiinţifice, pe când cele din exterior sunt eterogene, adaptându-se receptorului: „Această omogenitate, relativă, însă perceptibilă, poate fi accentuată prin uniformizarea modelelor «naţionale» de scriere, până acum distincte, dar care se pot conforma unui model internaţional dominant. (…) Formele de difuzare a acestor cunoştinţe spre *exteriorul* comunităţii ştiinţifice (către nespecialişti) sunt mai puţin omogene, în măsura în care o comunitate ştiinţifică nu controlează diseminarea cunoaşterii" [*ibid.*, p. 18]. Cunoştinţele se difuzează în afara comunităţii ştiinţifice sub diverse forme: lucrări enciclopedice, literatură ştiinţifică pentru tineri, cărţi şi articole semnate de notabilităţi din universul ştiinţei, periodice de popularizare şi presa cotidiană.

BDD-A6753 © 2014 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 06:00:41 UTC)

În opinia lui Beacco, structura relațiilor discursive ale comunității științifice cu exteriorul este determinată de caracteristicile cunoștințelor difuzate și de gradul de socializare al științei corespunzătoare, factori care influențează variația formei discursurilor de popularizare. Socializarea sau difuzarea externă a unei științe poate fi *puternică* (medicină, sociologie, economie, istorie) dacă aceasta reprezintă o disciplină de învățământ și dacă face obiectul unei diversități de genuri discursive (periodice, enciclopedii, televiziune etc.). Socializarea este *slabă* dacă știința respectivă este difuzată numai când se produce un eveniment important (o descoperire, un eveniment instituțional, un eveniment „comun" pentru explicarea căruia intervine această știință) [*ibid.*, p. 20]. Prin urmare, față de comunitatea științifică, genurile discursive pot fi *interne* (omogene) sau *externe* (eterogene), în funcție de caracteristicile cunoștințelor transmise și de gradul de socializare al științelor.

În ce privește raportul terminologie – limbaje specializate, se afirmă, pe bună dreptate, că terminologia este materia *limbajelor* specializate, și nu doar a *textelor* specializate, iar textul specializat este în aceeași măsură și *utilizator*, și *furnizor* de terminologie [35].

În aceste condiții, principala problemă a terminologiei nu este nici tehnicitatea, nici polisemia termenilor; aceasta converge spre *raporturi spațiale și temporale* determinate: proliferarea noilor obiecte, multiplicarea denominațiilor, apariția unor definiții care le perimează pe cele precedente, pluralitatea surselor de autoritate care își revendică prerogativele.

Referințe bibliografice

1. ISO 704. *Terminology Work. Principles and Methods*, 1997.

2. Slodzian M. *La V.G.G.T. (Vienna General Theory of Terminology) et la Conception Scientifique du Monde.* In: Le langage et l'homme, 1993, vol. XXVIII, n 4, De Boeck Université, p. 223-232.

3. Felber H. *Manuel de terminologie.* Paris: UNESCO, 1987.

4. Rastier F. *Le terme: entre ontologie et linguistique.* 1995. http://www.revue-texto.net/Inedits/Rastier/Rastier_ Terme.html (vizitat la 17-18.VII.2013).

5. Otman G. Les représentations sémantiques en terminologie. Paris: Masson, 1996.

6. *Vocabulaire systématique de la terminologie.* Montréal: Office de la langue française (OLF), 1985.

7. Rey A. *Dictionnaire amoureux des dictionnaires.* Paris: Plon, 2011.

8. Ciobanu G. Elemente de terminologie. Timișoara: Mirton, 1998.

9. Pavel E., Rucăreanu C. *Introducere în terminologie.* București: Editura Academiei Române & Editura Agir, 2001.

10. Dubois J. ș.a. Dictionnaire de linguistique. Paris: Larousse, 1999.

11. Lerat P. Terme et microcontexte: les prédications spécialisées. In: 7es Journées scientifiques AUF-LTT: Mots, termes et contextes [online]. 2005. http://perso.univ-lyon2.fr/~thoiron/ JS%20 LTT% 202005/pdf/Lerat.pdf (vizitat la 6.X.2013).

12. Lerat P. *Terminologie et sémantique descriptive.* In: La Banque des mots, 1988, no. spécial, CILF, Paris, p. 11-30.

BDD-A6753 © 2014 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 06:00:41 UTC)

13. Kocourek R. La langue française de la technique et de la science. Wiesbaden: Brandsteter, 1982/1991.

14. Sager J. C. *Pour une approche fonctionnelle de la terminologie.* In: Béjoint H., Thoiron Ph. Le sens en terminologie. Lyon: Presses Universitaires de Lyon, 2000, p. 40-60.

15. Cabré M. T. La terminologie. Théorie, méhode et applications. Paris: Armand Colin, 1998.

16. Cabré M. T. La terminologie, une discipline en évolution: le passé, le présent et quelques prospectives. 2007. www.upf.edu/pdi/dtf/teresa.cabre/.../ca07passe.pdf (vizitat la 30.X.2013).

17. Bidu-Vrănceanu A. ş.a. *Dicţionar de ştiinţe ale limbii.* Bucureşti: Nemira, 2005.

18. Bachimont B. *Ontologie régionale et terminologie: quelques remarques méthodologiques et critiques.* In: Banque de mots, nr. 7, 1995, p. 67-86.

19. Bidu-Vrănceanu A. ş.a. *Lexic comun, lexic specializat.* Bucureşti: Editura Universităţii din Bucureşti, 2000.

20. Béjoint H., Thoiron Ph. Le sens en terminologie. Lyon: Presses Universitaires de Lyon, 2000.

21. Toma A. *Lingvistică şi matematică. De la terminologia lexicală la terminologia discursivă.* Bucureşti: Editura Universităţii din Bucureşti, 2006.

22. Depecker L. Entre signe et concept. Eléments de terminologie générale. Paris: Presses Sorbonne Nouvelle, 2002.

23. Picht H., Draskau J. *Terminology: An Introduction.* Guilford: University of Surrey Press, 1985.

24. Chiş D. *Cuvânt şi termen.* Timişoara: Augusta, 2001.

25. Rey A. *Le Lexique, images et modèles: du dictionnaire à la lexicologie.* Paris: Armand Colin, 1977.

26. Quemada B. *Technique et langage.* In: Gille, Bertrand (ed.): *Histoire des techniques.* La Pléiade. Paris: Gallimard, 1978, 1146-1240.

27. Rondeau G. *Introduction à la terminologie* (2e édition). Québec: Gaétan Morin, 1984.

28. Lerat P. *Les langues spécialisées.* Paris: PUF, 1995.

29. Cabré M. T. *Terminologie ou terminologies? Spécialité linguistique ou domaine interdisciplinaire?* In: Meta, XX, 1991, p. 55-63.

30. Banks D. *Analyses des discours spécialisés.* Revue française de linguistique appliquée, 2/2001 (vol. VI), p. 7-16.

31. Miclău P. (coord.) *Les langues de spécialité.* Bucureşti: Universitatea din Bucureşti, 2002. http://ebooks.unibuc.ro/lls/PaulMiclau-LesLanguesDeSpecialite/1234.htm. 245 p. (vizitat la 1.VI.2013).

32. Bidu-Vrănceanu A. *Lexicul specializat în mişcare. De la dicţionare la texte.* Bucureşti: Editura Universităţii din Bucureşti, 2007.

33. *Carnet du Cediscor*. Paris, 2000.

34. Beacco J.-Cl. *Écritures de la science dans les médias.* In: Carnet du Cediscor, 2000, nr. 6, p. 15-24.

35. Lerat P. *Texte spécialisé et terminologie.* 2009. http://www.intralinea.org/specials/article/ 1732 (vizitat la 8.X.2013).

BDD-A6753 © 2014 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 06:00:41 UTC)